

Miejsca pamięci narodowej okresu II wojny światowej.

W Olkuszu znajdują się miejsca pamięci związane z okresem II wojny światowej.

Jednym z miejsc upamiętniających ofiary II wojny jest **znajdująca się na olkuskim cmentarzu parafialnym, zbiorowa mogiła pięciu żołnierzy Armii Krajowej**, w tym m. in. partyzantów z oddziału „Surowiec” 23 Dywizji Piechoty AK, którego dowódcą był Gerard Woźnica ps. „Hardy”.

Pomnik jest charakterystyczny: wykonany z czerwonego kamienia, posiadający krzyż, dwie tablice pamiątkowe, wyłożony płytami z kamienia.

Na pierwszej tablicy znajduje się napis: Żołnierze Armii Krajowej 23 i 106 Dyw. Piech. Oddziałów Partyzanckich „Surowiec” i „Litwinka” Bohaterom chwała i pamięć A.D.1996. Na drugiej tablicy widnieje napis: „Kawalerowie Krzyża Walecznych polegli w walkach: i wymienione SA tutaj nazwiska poległych partyzantów.

Na kwaterze wojskowej stoi **Krzyż Katyński**, pod którym zakopano urnę z ziemią z Katynia.

Na olkuskim cmentarzu parafialnym znajduje się także kwatera żołnierzy Armii Czerwonej, głównie 59 armii dowodzonej przez gen. płk. Iwana Terentiewicza Korownikowa (ur. 1902 – zm. 1976), gdzie pochowano 1113 żołnierzy, którzy polegli w styczniu 1945 r. na terenie powiatu olkuskiego (Sławków – największe straty 314 dywizji piechoty Armii Czerwonej w dniach 21 i 22 stycznia, odpierającej 31 kontrataków niemieckich), Bolesław, Sułoszowa, Ogrodzieniec, Pilica, Dłużec, Jangrot, Kroczyce, Żarnowiec, Minoga, Kidów, Rabsztyn, Skąta, Cianowice). Zmarli żołnierze spoczywają w 46 mogiłach, posiadających betonowe oblamówki, ułożonych w rzędach. Na każdym grobie widnieje numer grobu i czerwona gwiazda. Na cmentarzu żołnierzy radzieckich widzimy półkolistą kolumnadę, na której napisano: „BOHATEROM ARMII RADZIECKIEJ POLEGŁYM O WYZWOLENIE ZIEMI OLKUSKIEJ”. Na murze cmentarza są umieszczone tablice z nazwiskami 206 poległych żołnierzy Armii Czerwonej, których można było zidentyfikować.

Na obszarze kwatery wojskowej olkuskiego cmentarza parafialnego znajduje się grób 5 żołnierzy, którzy zginęli w Kampanii Wrześniowej 1939 r. oraz dwie mogiły (ziemne z betonowym obramowaniem) **poległych z niemieckim desantem w 1945 r.**

W Olkuszu znajdują się również **miejsca upamiętniająca ofiary Krwawej Środy** (akcja pacyfikacyjna w Olkuszu przeprowadzona przez niemieckich okupantów 31 lipca 1940 r.): tablica na olkuskim rynku i obelisk na skwerze na osiedlu Czarna Góra.

W Olkuszu dwa miejsca upamiętniają **dwudziestu Polaków rozstrzelanych przez Niemców w dniu 16 lipca 1940 r.** W 1945 r. ulica Ogrodzieniecka została przemianowana na **ulicę 20 straconych**. Nieopodal tej ulicy znajdują się dwa miejsca **upamiętniające 20 straconych: tablica i obelisk z tablicą.**

W miejskim parku stoi pomnik „Poległym za Ojczyznę i pomordowanym przez faszystów 1939 – 1945” .

Na olkuskim Starym Cmentarzu widnieją tablice poświęcone ofiarom II wojny światowej:

-na Ścianie Pamięci tablica upamiętniająca żołnierzy polskich – mieszkańców regionu olkuskiego, którzy polegli we Włoszech w latach 1943 – 44;

-na Ścianie Pamięci tablica poświęcona Olkuszanom poległym w wojnie obronnej 1939 r.;

-na Ścianie Pamięci tablica poświęcona żołnierzom I i II Armii Wojska Polskiego;

-tablica poświęcona żołnierzom 23. I 106 dywizji Armii Krajowej;

-pomnik mieszkańców ziemi olkuskiej ofiar hitlerowskich obozów zagłady;

-Pomnik Pieta Katyńska upamiętniający pomordowanych żołnierzy polskich w Katyniu, wśród nich także mieszkańców ziemi olkuskiej.

(pomnik w kształcie półkolistego ofiarnego stosu symbolizującego ogrom ludobójstwa, krzyż metalowy z trójkątnym emblematem noszonym przez więźniów obozów koncentracyjnych, sześć tablic z nazwiskami ofiar więzień i obozów śmierci, wmurowane urny z ziemią z terenu obozów koncentracyjnych, w których zostali zamordowani olkuszanie);

-pomnik ofiar wszystkich wojen w Europie (pierwotny, drewniany krzyż ustawiła m. in. młodzież Zespołu Szkół nr 1 w Olkuszu, obecnie stoi tu kamienny obelisk z dwoma kamiennymi, ukośnie zakończonymi słupkami);

-obelisk Powstania Warszawskiego.

Na ul. Floriańskiej 5 znajduje się Mauzoleum Strażackie. Jest to: pomnik w kształcie hełmu strażackiego; tablice upamiętniające zasłużonych strażaków; tablica z nazwiskami oficerów zamordowanych w Katyniu pochodzących z regionu olkuskiego; urna z ziemią z grobów oficerów zamordowanych w Katyniu; urny z ziemią z miejsc zagłady Żydów w regionie olkuskim; urna z ziemią spod Monte Cassino; tablica upamiętniająca żołnierzy poległych pod Monte Cassino pochodzących z terenu Ziemi Olkuskiej; tablica poświęcona pamięci olkuszanie inż. Antoniego Kocjana – człowieka , który „wygrał II wojnę światową” - członka Młodzieżowej Drużyny OSP Olkusz, szefa wywiadu lotniczego AK, który rozszyfrował tajemnicę niemieckich rakiet V2; tablica upamiętniająca inż. Antoniego Minkiewicza – działacza OSP i działacza społecznego, Ministra Aprowizacji w I Rządzie RP; tablica ku czci inż. Stanisława Baca – Dyrektora Szkoły rzemieślniczej w Olkuszu, społecznika; tablica z nazwiskami strażaków, którzy zginęli na olkuskiej ziemi podczas II wojny światowej; tablica poświęcona 254 żołnierzom z powiatu olkuskiego, którzy zginęli w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r.; tablica upamiętniająca Jana Jarno – olkuskiego społecznika).

W Muzeum Pożarnictwa znajdują się także dwie tablice, na których są opisane dzieje olkuskich Żydów i historia synagogi, która niegdyś stała w tym miejscu.

Podobna **tablica została umieszczona przy starym cmentarzu żydowskim przy ul. Kolorowej**.

Obok **Szkoły Podstawowej Żuradzie stoi obelisk Władysława Gnysia** – pilota, który w dniu 1 września 1939 r. podczas powietrznej walki nad Żuradą zestrzelił dwa niemieckie bombowce – pierwsze dwa bojowe samoloty niemieckie zestrzelone przez polskiego pilota podczas II wojny światowej. Podczas wojny był m. in. dowódcą 317 Dywizjonu „Wileńskiego”. Po wojnie został odznaczony orderem Virtuti Militari.

Niedaleko wsi Zawada znajduje się grób kaprała Konrada Winklera, który poległ podczas Kampanii Wrześniowej w 1939 r.

W budynku I Liceum Ogólnokształcącego w Olkuszu jest wmurowana tablica pamięci uczniów i nauczycieli Liceum w Olkuszu poległych podczas I i II wojny światowej.

Pamięć o ofiarach II wojny światowej na terenie ziemi olkuskiej jest wiecznie żywa.

Źródła:

-Jacek Sypień, Olgerd Dziechciarz, Pamięć śladów. Śladami pamięci – miejsca pamięci narodowej na ziemi olkuskiej, wydawca PiMBP w Olkuszu, druk GRAFPRESS, Olkusz 2015;

-Krwawa środa w Olkuszu, https://pl.wikipedia.org/wiki/Krwawa_%C5%9Broda_w_Olkuszu, dostęp: 30.04.2020;

Oprac. Iwona Rams z ZS Nr 1 w Olkuszu